فصلنامه علمی اقتصاد و بانکداری اسلامی، شماره بیست و هشتم، پاییز ۱۳۹۸- صفحات ۲۸۶-۲۶۱

بررسی تأثیر شاخص سهولت کسب‌وکار بر سرمایه‌گذاری خارجی و رشد اقتصادی در کشورهای اسلامی درحال‌توسعه (D8)

پروانه کمالی دهکردی[۱]
فرشته عبدالهی[۲]
عبدالله شایان زینوند[۳]
عبدالخالق غبیشاوی[۴]

تاریخ دریافت: ۱۳۹۸/۰۴/۱۲ تاریخ پذیرش: ۱۳۹۸/۰۷/۱۶

چکیده

عوامل متعددی بر عملکرد بنگاه‌های اقتصادی تأثیرگذار می‌باشند. دسته‌ای از این عوامل خارج از تسلط و کنترل فعالان اقتصادی بوده که در ادبیات این حوزه باعنوان فضای کسب‌وکار شناخته می‌شود. اگرچه مفهوم فضای کسب‌وکار از دیرباز در نظریات و اندیشه‌های اقتصادی با تعاریف و عناوین دیگر مورد بررسی قرار گرفته‌اند، اما از دهه ۱۹۹۰ تاکنون این مفهوم مورد توجه کشورها و نهادهای بین‌المللی قرار گرفته به‌طوری‌که بخشی از اهداف و سیاست‌گذاری‌های کلان کشورها به بهبود فضای کسب‌وکار اختصاص می‌یابد. با درک اهمیت جایگاه این شاخص در اقتصاد ملی کشورهای با عملکرد سالم و قوانین و مقررات شفاف در زمینه فضای کسب‌وکار جاذبه بیشتری برای سرمایه‌گذاران دارند و می‌توانند به سطح بالاتری از جذب سرمایه‌گذاری و رشد اقتصادی دست یابند. مطالعه حاضر به بررسی اثر شاخص‌های سهولت کسب‌وکار بر میزان جذب سرمایه‌گذاری خارجی و رشد اقتصادی در هشت کشور اسلامی درحال‌توسعه طی دوره زمانی ۲۰۱۸-۲۰۰۵ با استفاده از تکنیک اقتصادسنجی داده‌های ترکیبی می‌پردازد. نتایج پژوهش بیانگر اثرگذاری افزایشی شاخص‌های سهولت کسب وکار، کنترل فساد، سرمایه‌گذاری خارجی و متوسط سال‌های تحصیل بر رشد اقتصادی است اثرگذاری متغیر جمعیت بر رشد اقتصادی کاهشی می‌باشد. همچنین تأثیر شاخص‌های سهولت کسب وکار، متوسط سال‌های تحصیل، تولید ناخالص داخلی، کنترل فساد بر سرمایه‌گذاری خارجی افزایشی و تأثیر دو شاخص رشد اقتصادی و جمعیت بر سرمایه‌گذاری خارجی کاهشی می‌باشد.

[۱] استادیار گروه اقتصاد دانشگاه پیام نور (نویسنده مسئول) parvanehkamali@gmail.com
[۲] کارشناسی ارشد توسعه اقتصادی و برنامه ریزی fereshteh_abdollahi-64@yahoo.com
[۳] استادیار دانشکده ادبیات و علوم انسانی دانشگاه ایلام Zeinvand-@gmail.com
[۴] کارشناسی ارشد توسعه اقتصادی و برنامه ریزی Ghobeyshavik@yahoo.com

[Downloaded from mieaoi.ir on 2024-10-12]

کلمات کلیدی: شاخص سهولت کسب‌وکار، رشد اقتصادی، سرمایه‌گذاری خارجی، کشورهای اسلامی درحال‌توسعه

طبقه‌بندی JEL: O_{44}, R_{11}, J_{81}

[Downloaded from mieaoi.ir on 2024-10-12]

مقدمه

امروزه ارزیابی و سنجش محیط کسب‌وکار بنگاه‌های اقتصادی در کشورهای مختلف و مقایسه کشورها در این زمینه برای سرمایه‌گذاران خارجی و داخلی از اهمیت بالایی برخوردار شده است. این ارزیابی‌ها به شناسایی نقاط ضعف و قوت اقتصاد و تلاش سرمایه‌گذار برای یافتن محیطی امن و عاری از ریسک و دور از قوانین دست و پاگیر، فرآیند کسب‌وکار در راستای کسب حداکثر سود و بازدهی اقتصادی کمک می‌کند شاخص سهولت کسب‌وکار یکی از مهم‌ترین شاخص‌های بین‌المللی سنجش فضای کسب‌وکار است که به بررسی کارکرد نهادهای حقوقی و اداری مؤثر در محیط کسب‌وکار و فعالیت‌های اقتصادی می‌پردازد. به‌علاوه محیط کسب‌وکار در اقتصاد از مهم‌ترین بسترهای رشد اقتصادی یک کشور محسوب می‌شود (خوچیانی و سودانی ،۱۳۹۶).

بررسی فضای کسب‌وکار کشورها از سال ۲۰۰۳ توسط بانک جهانی[1] ارائه و پیگیری می‌شود. پروژه فضای کسب‌وکار با هدف یافتن موانع و محدودیت‌ها در کشورها جهت جلوگیری از فعالیت‌های تجاری غیررسمی انجام می‌شود، هر اندازه محدودیت و موانع سر راه فعالان اقتصادی بیشتر باشد ایجاد شرکت در سایه حمایت‌های قانونی کاهش‌یافته و در مقابل، فعالیت غیررسمی شرکت‌ها افزایش می‌یابد. به‌عبارتی هرچه فضای کسب‌وکار در کشورها شفاف‌تر باشد، منجر به افزایش رقابت سالم اقتصادی کشورها و اتخاذ سیاست‌های مطلوب شده و باعث بهبود روند شاخص‌های اقتصادی خواهد شد (بختیاری و شایسته، ۱۳۹۱).

اگرچه بدون دخالت دولت، رشد و رسیدن به سطح بالای ثروت اقتصادی دست‌یافتنی نیست. اما جوامعی که سطح نسبتاً بالایی از فعالیت‌های اقتصادی‌شان را دولت در انحصار خود داشته است، به‌علت ایجاد بوروکراسی، رانت‌جویی، فساد و ناکارایی، نتوانسته‌اند به رشد اقتصادی چشم‌گیر برسند. لذا موضوع «حکمرانی خوب» یکی از مباحث بسیار مهم و درعین‌حال جدید در ادبیات توسعه است که از دهه ۱۹۸۰ به بعد مطرح شد. براساس مفهوم حکمرانی خوب، مداخله کم یا زیاد دولت مشکل توسعه نیست بلکه کیفیت مداخله دولت مسئله اصلی است (امام قلی‌پور و آسمانه، ۱۳۹۵). در همین راستا بانک جـهانی حکـمرانی خوب را از جمله شاخص‌های نشان‌دهنده چگونگی فضای کسب و کار معرفی کرده است.

تجربه کشورهای توسعه‌یافته و تحقیقات نهادهای مختلف بین‌المللی مانند بانک جهانی نشان داده است که بهبود محیط کسب‌وکار در توسعه کشورها تأثیر به‌سزایی داشته است. سررز و همکاران (۲۰۰۶)[2] معتقدند قوانین و قواعدی که منجر به ایجاد سیستم‌های مالی رقابتی و کارآمدتر می‌شوند،

[1] World Bank
[2] Serres & Et Al

[Downloaded from mieaoi.ir on 2024-10-12]

تأثیر مثبت بر بخش های تولیدی و رشد بهره‌وری دارند. به‌طوری‌که عملاً بدون وجود شرایط مناسب محیطی برای فعالان اقتصادی امکان رشد و توسعه اقتصادی وجود ندارد. برای دست‌یابی به جایگاه توسعه اقتصادی، هماهنگی و فعال نمودن سیستمی همه عوامل اساسی در ایجاد فضای کسب وکار یکی از الزامات مهم است. در این راستا اتخاذ تدابیر لازم توسط بازیگران عرصه اقتصادی به‌ویژه نقش دستگاه حاکمیت از اهمیت بالایی برخوردار است. با حضور دولت در این بخش برای بهبود محیط کسب‌وکار ضمن ایجاد انگیزه و تشویق ورود سرمایه به بازار اقتصادی، فعالیت‌های زیرزمینی و اقتصاد غیررسمی به‌طور مشهود کاهش خواهد یافت.

بدون شک با شفاف‌سازی و ایجاد فضای مساعد کسب‌وکار فعالیت اقتصاد رسمی گسترش و به‌مراتب درآمد دولت‌ها با اخذ مالیات و... افزایش پیدا می‌کند. در این صورت برای رسیدن به جایگاه توسعه اقتصادی که در ابعاد وسیع و رشد همه‌جانبه را شامل می‌شود، پیش‌نیازها و پیش‌شرط‌هایی وجود دارد. یکی از پیش‌شرط‌های اساسی در توسعه، موضوع برنامه‌ریزی مناسب و شناخت وضعیت فضای کسب‌وکار در جامعه است؛ بنابراین با توجه به اهمیت مسئله و آگاهی از وضعیت فضای کسب‌وکار و تلاش جهت بهبود آن به‌عنوان یک راهبرد اقتصادی برای دولت‌ها شناخته می‌شود، همچنین بهبود این فضا موجب رشد تولید ملی و جذب سرمایه‌گذار خارجی می‌شود. مطالعه حاضر به بررسی تأثیر فضای کسب‌وکار در گروه کشورهای اسلامی پرداخته است. لذا پس از مقدمه، به بیان مبانی نظری با تأکید بر بررسی شاخص‌های فضای کسب‌وکار در کشورهای اسلامی پرداخته‌شده است. در بخش سوم مطالعات داخلی و خارجی بررسی‌شده است. در بخش چهارم به تصریح مدل پرداخته و در بخش پنجم برآورد مدل انجام شده است. نهایتاً در بخش پایانی نتیجه‌گیری ارائه خواهد شد.

۱. مبانی نظری

به کلیه عوامل مؤثر بر کسب‌وکار بنگاه‌های اقتصادی که خارج از کنترل و تسلط بنگاه‌ها است فضای کسب‌وکار اطلاق می‌گردد (عبدالهی و همکاران، ۱۳۹۲).

امروزه بهبود محیط کسب‌وکار دغدغه بسیاری از کشورها برای دست‌یابی به رشد و توسعه پایدار است. محیط نهادی که تمام کسب‌وکارهای اقتصادی در آن شکل می‌گیرد، ادامه حیات می‌یابند و یا در آن ورشکست شده و از آن خارج می‌شوند؛ محیط کسب‌وکار فعالیت‌های اقتصادی نامیده می‌شود (شهنازی و دهقان شبانی، ۱۳۸۸).

یکی از اساسی‌ترین چالش‌های چشم‌انداز اقتصاد ایران پدیده جهانی شدن است که در راستای آن برخورداری از صنعت رقابت‌پذیر برای اقتصاد اجتناب‌ناپذیر است. به‌نظر می‌رسد از اقدامات مهم و اساسی کشور در دست‌یابی به اهداف سند چشم انداز، بهبود فضای کسب‌وکار و رقابتی نمودن

[Downloaded from mieaoi.ir on 2024-10-12]

فعالیت‌های اقتصادی است. از طرف دیگر وجود نرخ بالای بیکاری در کشور و رهایی از آن، مستلزم تقویت طرف عرضه اقتصاد است؛ که با توجه به قوانین و مقررات دست‌وپاگیر، سختی اجازه و ایجاد کسب‌وکار در ایران، سرمایه و تسهیلات حمایت از تولید، در فعالیت‌های غیر تولیدی مورد استفاده قرار گرفته و سبب رشد تقاضا و افزایش سطح عمومی قیمت‌ها شده است. اهمیت سرمایه در کشورهای درحال‌توسعه بیش از کشورهای توسعه‌یافته است زیرا کشورهای درحال‌توسعه به منظور بهبود فضای کسب‌وکار و ایجاد اشتغال که محرک رشد اقتصادی است، دچار کمبود سرمایه هستند. به‌علاوه همین کمبود سرمایه مطابق قانون بازده نزولی از بهره‌وری نهایی بالای سرمایه در کشورهای درحال‌توسعه نسبت به جهان صنعتی حکایت دارد.

یکی از راه‌های تأمین سرمایه جهت رشد اقتصادی، جذب سرمایه‌گذاری مستقیم خارجی می‌باشد. رشد اقتصادی از فضای کسب‌وکار تأثیر می‌پذیرد. بانک جهانی از سال ۲۰۰۳ ، شاخص فضای کسب‌وکار را برای کشورهای جهان ارائه می‌دهد. در این پژوهش رابطه‌ی بین سرمایه‌گذاری مستقیم خارجی، شاخص سهولت کسب‌وکار و رشد اقتصادی مورد بررسی قرار گرفته است. کمالی دهکردی (۱۴۷ص، ۱۳۸۸) در پژوهش خود به این نتیجه رسیده که فضای مساعد کسب و کار می‌تواند به جذب بیشتر FDI منجر شود. علاوه بر این فراملیتی ها با هدف سود بیشتر و در جستجوی منابع، کارایی و بازار سرمایه خود را به کشور میزبان منتقل می‌کند که موجبات افزایش اشتغال، افزایش تولید و درآمد و نهایتاً موجبات رشد اقتصادی در کشور میزبان خواهد شد.

فضای کسب‌وکار متشکل از ده شاخص است که هر یک از آن‌ها نمایانگر بخشی از فعالیت‌های بنگاه‌ها و چالش‌های پیش روی آنهاست. بنگاه‌ها در فضای کسب‌وکار با دو نوع هزینه روبرو می‌شوند: یکی هزینه‌های مرتبط با تولید و دیگری هزینه‌های محیطی. وجود فضای کسب‌وکار نامساعد موجب بالا رفتن هزینه‌های محیطی بنگاه می‌شود (پیوونسکی، ۲۰۱۰)[1]. هزینه‌های محیطی مانند مشکلات سیستم قضایی، رشوه و... است. باتوجه به مطالعات انجام‌شده توسط بانک جهانی، هزینه‌های محیطی در کشورهای مختلف متفاوت است. وجود چنین هزینه‌هایی و اختلاف آنها در کشورهای متفاوت سبب زیان به بنگاه‌ها می‌گردد؛ زیرا قدرت رقابت‌پذیری بنگاهی که متحمل هزینه بالاتر می‌شود کاهش‌یافته و بر تولید و رشد کشور اثرات نامطلوب بر جای می‌گذارد.

از سوی دیگر درصورتی‌که وضعیت کسب‌وکار در کشور نامساعد باشد، امکان مشارکت‌های مالی کاهش می‌یابد و شرایط برای رشد اقتصاد غیررسمی افزایش‌یافته و با گسترش بخش غیررسمی، توان تولیدی بنگاه‌هایی که در این بخش فعالیت می‌کنند به‌تدریج کاهش یافته و در نهایت بر رشد و توسعه کشور صدمات زیادی وارد خواهند کرد. چراکه هنگامی که مقررات کسب‌وکار بنگاه‌ها پرهزینه و

[1] Piwonski

[Downloaded from mieaoi.ir on 2024-10-12]

دردسرساز باشد بنگاه‌ها به فعالیت در بخش غیررسمی تمایل دارند و از آنجاکه امکان سرمایه‌گذاری‌های بزرگ و گسترش فعالیت بنگاه‌ها در بخش غیررسمی میسر نیست، مقیاس این بنگاه‌ها کوچک می‌ماند و به شرایط صرفه‌های ناشی از مقیاس نمی‌رسد و در نتیجه رشد اقتصادی و اشتغال کمتر می‌شود (شهنازی و دهقان شبانی، ۱۳۸۸).

وجود قوانین و مقررات سخت‌گیرانه، طولانی شدن روند شروع به کار بنگاه‌ها، شفاف نبودن قوانین و مقررات و ضعف سیستم قضایی را می‌توان از دیگر عوامل اثرگذار بر نامساعد شدن شرایط کسب‌وکار در بنگاه‌ها دانست. باتوجه به اهمیت فضای کسب‌وکار و گستردگی ابعاد آن در تمامی بخش‌های اقتصادی، عزمی راسخ برای بهبود فضای کسب‌وکار در کشورها نیاز است. در ادامه برای درک بیشتر جایگاه ایران در میان کشورهای اسلامی درحال‌توسعه به بررسی روند شاخص سهولت کسب‌وکار طی سال‌های ۲۰۱۸-۲۰۰۵ پرداخته خواهد شد.

۲. روند شاخص‌های فضای کسب‌وکار

نمودار (۱) میانگین شاخص سهولت کسب‌وکار ایران و هفت کشور اسلامی مورد بررسی را طی سال‌های ۲۰۱۸-۲۰۰۵ نشان می‌دهد. همان‌طور که مشاهده می‌گردد، مالزی بهترین وضعیت را در میان کشورهای مورد بررسی و نیجریه نامناسب‌ترین وضعیت فضای کسب‌وکار را به خود اختصاص داده است. ایران نیز در جایگاه پنجم در میان کشورهای اسلامی درحال‌توسعه قرارگرفته است. برای شفاف شدن وضعیت کسب‌وکار ایران در گزارش بانک جهانی به بررسی وضعیت شاخص‌های فضای کسب‌وکار طی دو گزارش اخیر بانک جهانی می‌پردازیم:

شروع کسب‌وکار؛ آغاز کسب‌وکار در ایران طی سال ۲۰۱۸ نسبت به سال ۲۰۱۷ سخت‌تر شده است. ایران از لحاظ شاخص آغاز کسب‌وکار در گزارش ۲۰۱۸ در رتبه ۱۷۳ قرار گرفته است که نسبت به گزارش ۲۰۱۷، هفتاد و شش رتبه پس رفت داشته است. ایران از این نظر در گزارش سال ۲۰۱۷ در رتبه ۹۷ جهان قرار داشت.

شاخص آغاز کسب‌وکار بر پایه چهار فاکتور محاسبه می‌شود که عبارت‌اند از تعداد رویه‌های قانونی لازم برای آغاز کسب‌وکار، زمان لازم برای آغاز و راه‌اندازی یک کار، هزینه متوسط آغاز یک کار و حداقل سرمایه لازم برای آغاز یک کار. تعداد رویه‌های قانونی لازم برای آغاز کسب‌وکار ۱۰/۵ فقره، زمان لازم برای آغاز کسب‌وکار در ایران ۷۲/۵روز و هزینه آغاز کسب‌وکار در ایران معادل ۱/۲ درصد درآمد سرانه ملی محاسبه‌شده است. به‌علاوه حداقل سرمایه لازم برای راه‌اندازی کسب‌وکار معادل صفر درصد درآمد سرانه اعلام شده است.

[Downloaded from mieaoi.ir on 2024-10-12]

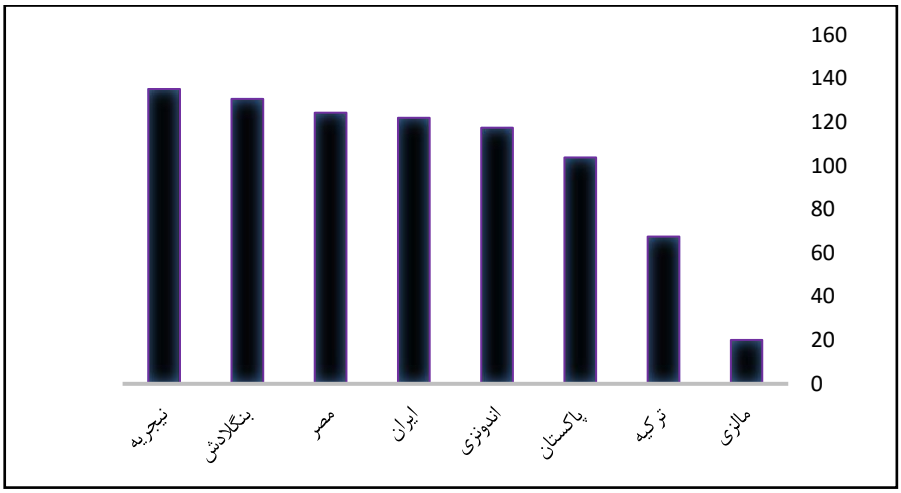

نمودار شماره ۱. میانگین روند شاخص‌های فضای کسب‌وکار

منبع : محاسبات محقق

دریافت مجوز ساخت‌وساز؛ ایران از نظر دریافت مجوزهای ساختمانی در سال ۲۰۱۸ در رده‌بندی جهانی ۶۱ پله پس رفت داشته است. که نشان می‌دهد سازوکار دریافت مجوزهای ساختمانی در ایران طی سال ۲۰۱۸ نسبت به سال‌های ماقبل از ۲۰۱۸ سخت‌تر شده است. درحالی‌که ایران از این نظر در گزارش سال ۲۰۱۷ در رتبه ۲۵ جهان قرار داشت در گزارش جدید سال ۲۰۱۸ بانک جهانی رتبه ۸۶ را به دست آورده است.

تعداد رویه‌های قانونی لازم برای کسب مجوزهای ساختمانی ۱۶ بوده است. مدت زمان اخذ مجوزهای ساختمانی نیز ۱۳۰ روز بوده است. شاخص کنترل کیفیت ساختمان در ایران نیز طبق آنچه بانک جهانی از ۱۵ تا ۰ اندازه‌گیری کرده معادل ۱۲٫۵ است.

سهولت ثبت دارایی‌ها؛ ازنظر ثبت دارایی‌ها نیز رتبه جهانی ایران سه پله پس رفت داشته است. در گزارش سال ۲۰۱۷ رتبه ایران ۸۷ بوده است اما در گزارش ۲۰۱۸ جایگاه ایران به ۹۰ رسیده است. ثبت دارایی‌ها در ایران ۳۱ روز زمان می‌برد و هزینه ثبت دارایی‌ها در ایران نیز معادل ۵/۷ درصد ارزش دارایی بوده است. همچنین برای ثبت دارایی‌ها و اموال در ایران باید به ۶ سازمان و ارگان دولتی مراجعه کرد.

اخذ اعتبار؛ رتبه جهانی ایران از نظر سهولت دریافت وام و مطلوبیت قوانین و مقررات مربوط به آن نیز پس رفت داشته است. درحالی‌که ایران از این نظر در گزارش سال ۲۰۱۷ در رتبه ۹۰ قرار

[Downloaded from mieaoi.ir on 2024-10-12]

داشت در سال ۲۰۱۸ به جایگاه ۹۹ رسیده است. شاخص‌هایی که بر پایه آنها این رتبه تعیین شده است عبارت‌اند از شاخص قدرت حقوق قانونی که ایران در آن از ۱۲ نمره دو را به‌دست آورده است؛ حفاظت از سرمایه‌گذاری‌های کوچک هم رتبه‌ای معادل ۱۷۳ دارد. در این بخش ایران در افشای اطلاعات از ۱۰ امتیاز ۷ امتیاز دارد و در مسئولیت‌پذیری مدیران از ۱۰ امتیاز ۴ امتیاز کسب کرده است.

حمایت از سرمایه‌گذاران خرد، از نظر حمایت از سرمایه‌گذاران رتبه جهانی ایران طی یک سال گذشته سه پله نزول داشته است که نشان می‌دهد میزان حمایت از سرمایه‌گذاران در ایران در مقایسه با کشورهای دیگر افت داشته است. در گزارش جدید بانک جهانی رتبه ایران از نظر حمایت از سرمایه‌گذاران ۱۷۳ اعلام شده است. ایران در گزارش سال ۲۰۱۷ رتبه ۱۷۰ را از این نظر به خود اختصاص داده بود. در این شاخص میزان افشای اطلاعات از صفر تا ده عدد۷، مسئولیت مدیر عدد۴، سهولت شکایت سهامداران عدد۱، میزان حقوق سهامداران و مالکیت و کنترل عدد۳ و در نهایت میزان شفافیت عدد۲ را طی گزارش‌های ۲۰۱۶ تا ۲۰۱۸ داشته‌اند.

پرداخت مالیات‌ها؛ در ایران افراد حقیقی و حقوقی باید ۲۰ نوع مالیات به‌صورت مستقیم و غیرمستقیم بپردازند که نسبت به سال ۲۰۱۸ تغییری نداشته است. همچنین برای محاسبه و پرداخت مالیات در ایران بیش از ۲۱۶ ساعت زمان لازم است. نرخ کلی مالیات در ایران در سطح ۴۴/۷ درصد سود برآورد شده است. این رقم در سال ۲۰۱۷ نیز ۴۴/۷ درصد اعلام شده بود. براساس این گزارش، اگرچه نمره ایران از نظر شاخص‌های مالیاتی تغییری نکرده اما رتبه ایران از نظر پرداخت مالیات‌ها چهار پله پس رفت داشته است. و به ۱۵۰ رسیده است. طی سال ۲۰۱۷ امور مالیاتی اصلاحاتی را برای بهبود شاخص مالیات صورت داده که در گزارش ۲۰۱۸ به آنها اشاره شده است و شامل: ایجاد امکان تکمیل و تسلیم اظهارنامه اصلاحی مالیات بر درآمد شرکت به‌صورت آنلاین و پرداخت بدهی مالیاتی اضافی در بانک- ایجاد امکان تکمیل و تسلیم درخواست استرداد مالیات بر ارزش افزوده بصورت آنلاین- ارائه یک سامانه برای تکمیل و تسلیم سهم تأمین اجتماعی به‌صورت آنلاین می‌باشد (مرکز ملی مطالعات، پایش و بهبود محیط کسب وکار،۱۳۹۷).

تجارت فرامرزی، کیفیت تجارت کالا در ایران بهبود داشته است و رتبه جهانی ایران از این نظر ۴۵ پله صعود داشته است. ایران از نظر کیفیت تجارت کالا در گزارش ۲۰۱۷ رتبه ۱۶۶ را به‌دست آورده بود که در سال ۲۰۱۸ به رتبه ۱۲۱ ارتقاء پیدا کرده است. برای صادرات کالا از طریق مرزها در ایران به هفت مدرک معتبر نیاز است. زمان صادرات در ایران نیز ۳۳ روز برآورد شده است. هزینه صادرات برای هر کانتینر نیز ۱۳۵۰ دلار برآورد شده است. برای واردات کالا از طریق مرزهای ایران نیز به ۱۱ مدرک و سند نیاز است. زمان لازم برای واردات کالا به ایران نیز ۶۰ روز بوده است. هزینه

[Downloaded from mieaoi.ir on 2024-10-12]

واردات کالا به ایران نیز برای هر کانتینر ۱۵۵۵ دلار اعلام شده است. براساس گزارش سال ۲۰۱۸ بانک جهانی، تسهیل واردات و صادرات از طریق توسعه سامانه واحد تجارت فرامرزی در سال ۲۰۱۸ برای ایران مورد پذیرش بانک جهانی واقع شده است. این امر باعث شده این نماگر بهبود قابل‌توجهی داشته باشد (مرکز ملی مطالعات، پایش و بهبود محیط کسب وکار،۱۳۹۷).

اشتراک برق، ایران از نظر شاخص دریافت انرژی برق توسط شرکت‌ها نیز رتبه ۱۰۸ را به خود اختصاص داده است. ایران در گزارش سال ۲۰۱۷ از این نظر رتبه ۹۹ را به‌دست آورده بود که به این ترتیب درسال ۲۰۱۸ نُه پله از این نظر نزول داشته است (Doing Business, 2019).

الزام اجرای قراردادها؛ برای نهایی شدن و اجرای قراردادهای تجاری در ایران ۴۰ مرحله وجود دارد. برای نهایی شدن قراردادهای تجاری در ایران نیز بیش از ۵۰۵ روز زمان نیاز است. رتبه ایران از نظر سهولت اجرای قراردادهای تجاری در سطح جهان نه پله نزول داشته و از ۸۰ در سال ۲۰۱۷ به ۸۹ در گزارش ۲۰۱۸ رسیده است.

ورشکستگی؛ براساس گزارش ۲۰۱۸، رتبه ایران در زمینه ورشکستگی و پایان یافتن یک فعالیت تجاری ۲۹ پله بهبود داشته و از ۱۶۰ در گزارش سال ۲۰۱۷ به ۱۳۱ در گزارش سال ۲۰۱۸ رسیده است. زمان مربوط به تعطیلی یک کارگاه اقتصادی در ایران ۵ /۱ سال اعلام شده است. نرخ احیا و تجدید حیات اقتصادی نیز ۱ /۳۷ درصد برآورد شده است.

باتوجه به بررسی شاخص‌های فضای کسب‌وکار در سال ۲۰۱۸ در ایران تنها سه شاخص تجارت فرامرزی، پرداخت مالیات و رتبه ورشکستگی و پرداخت دیون نسبت به سال ۲۰۱۷ وضعیت بهتری را کسب کرده‌اند. همچنین در این گزارش بیشترین سقوط مربوط به شاخص شروع کسب‌وکار می‌باشد که ۷۶ رتبه نزول داشته است. اگرچه شاخص شروع کسب‌وکار نسبت به گزارش سال گذشته به میزان ۰٫۰۲ امتیاز بیشتری کسب نموده است لیکن به‌علت اقدامات مؤثر سایر کشورهای مورد بررسی در گزارش فضای کسب‌وکار، دچار تنزل رتبه ۷۶ پله‌ای بوده است.

۳. پیشینه تحقیق

برونتی همکاران[1] (۱۹۹۸) با در نظر گرفتن ۷۳ کشور به‌عنوان نمونه طی سال‌های (۱۹۸۰-۱۹۹۲) نشان دادند قابل‌اعتماد بودن (اعتبار) قوانین، سرمایه‌گذاری و رشد اقتصادی را ارتقاء می‌دهد. شاخص اعتبار قانون ترکیبی از پنج شاخص ثبات سیاسی، قابل‌اطمینان بودن دستگاه قضایی، امنیت حقوق مالکیت، عدم وجود فساد و پیش‌بینی‌پذیری قوانین و سیاست‌های منتج شده است.

[1] Brunetti, Aymo, Gregory Kisunko & Weder Beatrice

[Downloaded from mieaoi.ir on 2024-10-12]

استیگلیتز و کارلا[1] (۲۰۰۲) با ملاحظه ۲۰ کشور طی سال‌های (۱۹۸۹-۲۰۰۰) با استفاده از یک مدل تعادل پویا ، حقوق مالکیت را بررسی نمودند. در این مدل GDP متغیر وابسته در سال ۲۰۰۰ و متغیر مستقل شاخص عدم امنیت حقوق مالکیت بوده است. نتایج تحقیق نشان داد در کشوری که حقوق مالکیت از دیگر کشورها ناامن‌تر است GDP بیش از ۳۰ درصد کاهش می‌یابد.

پورتر و همکاران[2] (۲۰۰۲) با استفاده از اطلاعات مجمع جهانی اقتصاد در سال ۱۹۹۹ به سنجش فضای اقتصاد خرد کشورها پرداخته‌اند و برای ۸۰ کشور با درآمدهای پایین و متوسط و بالا در دوره زمانی (۱۹۹۸ -۲۰۰۲) به ارتباط معناداری میان فضای کسب‌وکار کشورها و نرخ رشد اقتصادی سرانه دست یافتند. در مدل این مطالعه GDP متغیر وابسته برحسب سرمایه سرانه در سال ۲۰۰۱ است و متغیر مستقل در این مدل توسعه شاخص رقابت‌پذیری اقتصاد خرد (MICI) است که عمدتاً شامل معیارهای نشان داده‌شده در بررسی ۴۷۰۰ مدیر ارشد در ۸۰ کشور مورد بررسی است. آنها رابطه بین فضای کسب‌وکار کشورها ،GDP و سرانه برای هر کشور را اندازه‌گیری نمود و نشان داد که بیش از ۸۲ درصد تغییرات درآمد سرانه را شاخص رقابت‌پذیری که به نوعی بیانگر فضای کسب‌وکار است توضیح می‌دهد.

دیانکوف و همکاران[3] (۲۰۰۶) در مقاله‌ای تحت عنوان "رشد و مقررات" در مدلی که رشد اقتصادی کشورها به‌عنوان متغیر وابسته و مقررات کسب‌وکار به‌عنوان نماینده کیفیت نهادی کشورها به‌عنوان متغیر مستقل به‌کار گرفته شده است. این متغیر حجم و سنگینی مقررات کسب‌وکار در ۱۳۵ کشور با استفاده از ۷ شاخص محیط کسب‌وکار را نشان می‌داد و همچنین تولید ناخالص داخلی سال اول دوره موردبررسی که در آن مطالعه سال ۱۹۹۳ بود را به‌عنوان متغیر کنترلی وارد نموده است. در این پژوهش به این نتیجه دست یافتند که محیط کسب‌وکار بهتر و کارآمدتر منجر به افزایش رشد سالانه آن کشور به میزان ۳/۲ خواهد شد.

هانچ[4] (۲۰۱۲) در مقاله خود بر نقش بالقوه اصلاح شاخص‌های فضای کسب‌وکار بر بهبود رتبه کشورها و رشد اقتصادی آنها تأکید کرده و شاخص‌های اخذ اعتبار، لازم‌الاجرا بودن قراردادها و حمایت از سهامداران خرد را از مهم‌ترین شاخص‌ها برای رشد اقتصادی کشورها می‌داند. همچنین بیان می‌کند که شاخص‌هایی که بر زمان و هزینه تمرکز می‌کنند نیز اثر به‌سزایی در رشد اقتصادی دارند. همچنین وی اصلاح جریان سرمایه‌گذاری را برای بهبود فضای کسب‌وکار کشورها لازم می‌داند. متغیرهای استفاده‌شده توسط وی همان متغیرهای روش دیانکوف و همکاران (۲۰۰۶) است و فقط برخی متغیرها

---

[1] Stiglitz, E. Joseph & Karla Hoff
[2] Porter Michael, E.
[3] Djankov, Simeon, McLiesh, Caralee, Florencio, Ramalho & Rita Maria
[4] Mark Hanusch (2012)

[Downloaded from mieaoi.ir on 2024-10-12]

مانند جنگ را به مدل اضافه کرده است و از متغیرهای کنترل مانند لگاریتم تولید ناخالص داخلی و تعدیل‌کننده انحراف از تولید ناخالص داخلی استفاده‌شده است. همچنین یک‌سری متغیر دیگر برای استحکام آزمون استفاده‌شده که از آن جمله می‌توان به مصارف دولت به‌عنوان یک درصد از تولید ناخالص داخلی اشاره کرد.

ابراهیم حیدر[1] (۲۰۱۲)، به بررسی اصلاحات فضای کار و رشد اقتصادی در ۱۷۲ کشور جهان در دوره ۲۰۰۶ – ۲۰۱۰ پرداخته و تحقیقات وی نشان داده که اصلاحات فضای کسب‌وکار ارتباط مثبت معنی‌داری با رشد اقتصادی کشورها دارد. وی نیز از روش دیانکوف و همکاران (۲۰۰۶) استفاده کرده و به نتایج مشابهی دست یافته است. همچنین باوجود اینکه بحران اقتصادی ۲۰۰۸ در دوره زمانی مورد مطالعه وی قرارگرفته، بیان می‌کند که باوجود رکود اقتصادی در کشورها اما میزان رشد اقتصادی درنتیجه اصلاحات کسب‌وکار در کشورهای مختلف متفاوت بوده است.

کالپر و لاو۲ (۲۰۱۲)، در مقاله خود با استفاده از داده‌های پانل، ثبت شرکت‌ها را در ۹۲ کشور جهان مورد مطالعه قرار می‌دهند به‌علاوه چگونگی سهولت ثبت کسب‌وکار جدید و اثرگذاری اصلاحات بر ثبت شرکت‌ها را نیز بررسی نموده‌اند. نتایج نشان می‌دهد که اصلاحات کوچک (کمتر از ۴۰ درصد) اثر قابل‌توجهی بر کاهش هزینه‌ها، برای ایجاد شرکت‌های جدید ندارد. همچنین کارآفرینی برای پویایی اقتصاد مدرن ضروری و با رشد اقتصادی مرتبط است. از نظر آنها افراد زمانی اقدام به ثبت شرکت می‌کنند که منافع ثبت شرکت جدید از هزینه‌های کل آن بیشتر باشد و از آنجائی‌که منافع شرکت‌ها با یکدیگر متفاوت است بنابراین می‌توان بیان داشت که رابطه‌ای منفی میان هزینه‌ها و ثبت شرکت جدید وجود دارد. درنهایت، این تحقیق نشان می‌دهد که کشورهای با محیط کسب‌وکار نسبتاً ضعیف‌تر نیاز به اصلاحات نسبتاً بزرگ‌تر به‌منظور رشد شرکت‌های جدید دارند.

کورکوران و گیلاندر[3] (۲۰۱۲)، به بررسی رابطه میان محیط کسب‌وکار مناسب و جذب سرمایه‌گذاری خارجی پرداخته‌اند. نتایج تحقیق آنها نشان‌دهنده آن است که کشورهایی با قوانین مناسب و کارا برای تجارت، جذب سرمایه‌گذاری دارند.

اولیوال[4] (۲۰۱۲)، به بررسی رابطه میان سرمایه‌گذاری خارجی و بهبود محیط کسب‌وکار پرداخته است. وی در دوره زمانی ۲۰۰۹- ۲۰۰۴ با بررسی ۳۳ اقتصاد پیشرفته و ۱۴۴ کشور درحال‌توسعه به این نتیجه می‌رسد که ارتباط قوی میان جریان سرمایه‌گذاری و بهبود محیط کسب‌وکار به‌ویژه در

[1] Jamal Ibrahim haidar (2012)
[2] Leora Klapper and Inessa Love(2011)
[3] Adrian Corcoran, Robert Gillanders (2012)
[4] Andreia Olival (2012)

[Downloaded from mieaoi.ir on 2024-10-12]

کشورهای درحال‌توسعه وجود دارد. همچنین وی شاخص‌های شروع کسب‌وکار، ثبت اموال و تجارت فرامرزی را برای جذب جریان سرمایه‌گذاری مهم می‌داند.

بایراکتارا[1] (۲۰۱۳)، در مقاله خود تحت عنوان سرمایه‌گذاری مستقیم خارجی و جریان سرمایه‌گذاری به بررسی رابطه بهبود کسب‌وکار و جریان سرمایه‌گذاری پرداخته است. از نظر وی چند عامل موجب انتقال سرمایه به کشورهای درحال‌توسعه شده است که این عوامل عبارت‌اند از: اختلاف در رشد اقتصادی کشورهای توسعه‌یافته و درحال‌توسعه به‌گونه‌ای که رشد اقتصادی بالای کشورهای درحال‌توسعه می‌تواند به‌عنوان عاملی در جذب سرمایه‌گذاری باشد. عدم‌تغییر و یا تغییر بسیار اندک در شاخص‌های فضای کسب‌وکار در کشورهای توسعه‌یافته طی سال‌های اخیر، بهبود سریع شاخص‌های فضای کسب‌وکار در کشورهای درحال‌توسعه به‌گونه‌ای که این پیشرفت در شاخص‌های شروع کسب‌وکار، انحلال شرکت‌ها و حمایت از سهامداران نسبت به دیگر شاخص‌ها بیشتر است.

نترجان و رضا[2](۲۰۱۷) به بررسی وضعیت شاخص سهولت کسب‌وکار در کشور هند می‌پردازند. آنها همچنین اقدامات دولت در جهت بهبود فضای کسب‌وکار را مورد بررسی قرار داده و حمایت دولت از کارآفرینی و فضای کسب‌وکار را از جمله اقدامات مهم در جهت بهبود فضای کسب‌وکار در هند می‌دانند.

مهربانی و همکاران (۱۳۹۵)، در پژوهش خود با به‌کارگیری روش داده‌های مقطعی پویا و برآوردگر گشتاور تعمیم‌یافته به بررسی و مقایسه اثر شاخص‌های فضای کسب‌وکار بر رشد اقتصادی برای یک نمونه منتخب از ۴۴ کشور عضو منا و سازمان همکاری اقتصادی و توسعه طی دوره زمانی ۲۰۱۲-۲۰۰۶ می‌پردازند. نتایج این بررسی بیانگر آن است که رشد اقتصادی ایران به‌دلیل فقدان محیط کسب‌وکار مناسب از شرایط مناسبی برخوردار نیست. از سوی دیگر بررسی شاخص‌های فضای کسب‌وکار حاکی از آن است که این شاخص‌ها در ایران در مقایسه با کشورهای منتخب از جایگاه مناسبی برخوردار نمی‌باشند. همچنین بررسی حاضر بیانگر وجود یک رابطه مثبت و معنادار بین بهبود فضای کسب‌وکار و رشد اقتصادی است. در مورد کشورهای منا از بین شاخص‌های فضای کسب‌وکار بیشترین اثر بر رشد اقتصادی مربوط به شاخص انحلال (۰,۱۸) و کمترین اثر مربوط به شاخص تجارت فرامرزی (۰,۰۲۷) است. این درحالی است که برای کشورهای OECD بیشترین اثر مربوط به شاخص شروع کسب‌وکار (۰,۳۵) و کمترین اثر مربوط به شاخص پرداخت مالیات (۰,۱۲۲) است. درحالی‌که شاخص پرداخت مالیات برای کشورهای منا دارای اثر منفی (۰,۲۳-) بر رشد اقتصادی است. زیرا با بدتر شدن فضای کسب‌وکار رشد اقتصادی کاهش می یابد.

---

[1] Nihal Bayraktara (2013)
[2] Natarajan & Tanzeem Raza

[Downloaded from mieaoi.ir on 2024-10-12]

بختیاری و شایسته (۱۳۹۱)، در پژوهش خود به بررسی رابطه بین بهبود فضای کسب‌وکار ایران در مقایسه با دیگر کشورهای جهان و رشد اقتصادی پرداخته‌اند. بدین منظور از روش داده‌های تابلویی طی دوره زمانی ۱۳۹۰ – ۱۳۸۴ استفاده شده است. یافته‌ها نشان می‌دهد بهبود فضای کسب‌وکار رابطه مثبت و معنی‌داری با رشد اقتصادی در کشورهای مورد بررسی داشته است.

تاری و علوی‌منش (۱۳۹۰)، در مقاله خود به شناخت نارسایی‌ها و چالش‌های فضای کسب‌وکار پرداخته‌اند و بعد برخی ابزارها و شاخص‌های لازم برای شناسایی این نارسایی‌ها را معرفی کردند، سپس جایگاه و وضعیت فضای کسب‌وکار ایران را براساس این شاخص‌ها مورد بررسی قرار داده و با استفاده از برنامه‌های اصلاحی موردنیاز برای اصلاح فضای کسب‌وکار به ارزیابی مقررات بخش کسب‌وکار برنامه پنجم توسعه پرداخته که نتیجه تحقیق نشان‌دهنده فضای کسب‌وکار نامناسب در کشور است. افزودن برخی مواد ازجمله اهتمام دولت به ارتقای رتبه ایران در رتبه‌بندی‌های بین‌المللی، کاهش وابستگی به درآمدهای نفتی، تعیین سیاست‌های بلندمدت صنعتی و تجاری، احصای دقیق بخش عمومی غیردولتی و محدود کردن حوزه و میزان فعالیت‌های آن، کاهش فساد و نیز تسریع در حل اختلاف به احکام برنامه پنجم توسعه که براساس شاخص‌های فضای کسب‌وکار بررسی‌شده در این مقاله جزو چالش‌های فضای کسب‌وکار ایران محسوب می‌شود که می‌توانست موجب ارتقای کیفیت این قانون شود.

حسین‌زاده و ملک‌الساداتی (۱۳۹۰)، پس از بازخوانی مؤلفه‌های محیط کسب‌وکار، احساس ناامنی و نگرانی سرمایه‌گذاران و اصحاب کسب‌وکار در ایران را در قالب چند متغیر ذهنی مورد بررسی قرار داده، سپس به بررسی مؤلفه‌های محیط کسب‌وکار در ایران و کشورهای توسعه‌یافته پرداخته‌شده که نتایج آزمون وی حاکی از آن است که ایران در قریب به‌اتفاق موارد نسبت به سایر کشورهای توسعه‌یافته از منظر مؤلفه‌های نهادی محیط کسب‌وکار از وضعیت نامطلوبی برخوردار است.

سالاری (۱۳۹۰)، در مقاله خود ضمن بررسی و معرفی شاخص‌های کسب‌وکار، شاخص‌های رقابت‌پذیری اقتصاد و مقایسه ایران در این شاخص‌ها با کشورهای برتر جهان و کشورهای منطقه به‌طور مبسوط به بررسی شاخص‌های مربوط به مالیات و اثر آن بر فضای کسب‌وکار کشور پرداخته و آثار این شاخصها بر عملکرد اقتصادی را بررسی نموده و ضمن ترسیم فضای روشن از وضعیت ارتباط نظام مالیاتی کشور با فضای کسب‌وکار طی سال‌های ۲۰۰۵ - ۲۰۱۱، پیشنهادهایی را جهت بهبود وضعیت نظام مالیاتی و بالطبع بهبود فضای کسب‌وکار ارائه کرده است.

خضری (۱۳۸۹)، در مقاله خود سیاست‌های لایحه برنامه پنجم توسعه را از منظر تأثیر اجرای آن‌ها بر فضای کسب‌وکار کشور بررسی می‌کند. در سیاست‌های کلی ناظر بر برنامه پنجم، بهبود محیط کسب‌وکار به‌عنوان راهبرد اساسی تحقق رشد مستمر و پرشتاب اقتصادی، گسترش عدالت

[Downloaded from mieaoi.ir on 2024-10-12]

اجتماعی و ارتقای استاندارد زندگی مردم قلمداد شده است. در لایحه برنامه پنجم توسعه که قاعدتاً باید در چارچوب سیاست‌های کلی و معطوف به اهداف آن تنظیم‌شده باشد، نیز بر بهبود فضای کسب‌وکار به‌مثابه راهبردی مؤثر برای توانمندسازی مردم در برابر فقر، بیکاری و تورم و نیز برای شکوفایی بیشتر اقتصاد کشور تأکید شده است.

عبدالهی و همکاران (۱۳۹۲)، به بررسی اثر شاخص‌های فضای کسب‌وکار بر رشد اقتصادی: مطالعه موردی ایران و کشورهای سازمان همکاری و توسعه اقتصادی پرداخته‌اند. اهداف این مطالعه عبارت‌اند از: بررسی وضعیت فضای کسب‌وکار در ایران و مقایسه آن با کشورهای عضو سازمان همکاری و توسعه اقتصادی بررسی اثر شاخص‌های فضای کسب‌وکار بر رشد اقتصادی ایران و کشورهای عضو سازمان همکاری و توسعه اقتصادی. نتایج پژوهش حاکی از اثرگذاری بیشتر شاخص‌های حمایت از سهام‌داران خرد، اخذ اعتبار و اجرای قراردادها بر رشد اقتصادی کشورهای مورد بررسی است.

همان‌گونه که ملاحظه می‌شود اکثر مطالعات از زیرشاخص‌های فضای کسب‌وکار و یا شاخص کلی آن به عنوان متغیرهای مستقل استفاده نموده‌اند و تأثیر آنها را بر رشد اقتصادی و سرمایه‌گذاری مورد بررسی قرار داده‌اند لیکن در تحقیق حاضر جهت نوآوری و تمایز با مطالعات پیشین سعی شده تا تأثیر شاخص سهولت کسب‌وکار در کنار متغیرهای کلان اقتصادی بر رشد اقتصادی و سرمایه گذاری مورد بررسی قرار گیرد.

۴. تصریح مدل

در این مقاله تلاش شده تا عوامل مؤثر برجذب سرمایه‌گذاری خارجی و رشد اقتصادی مورد بررسی قرار گیرد. شاخص سهولت کسب‌وکار نیز به‌عنوان نماینده‌ای از اقدامات دولت در جهت جذب سرمایه‌گذاران خارجی و رشد اقتصادی در نظر گرفته شده است. خواستگاه اصلی مدل‌های مورد بررسی در این مطالعه، مقاله پیونسکی[1] (۲۰۱۰) است.

انتظار بر این است که با بهبود شاخص سهولت کسب‌وکار، سرمایه‌گذاری خارجی و رشد اقتصادی افزایش یابد. براین اساس به‌منظور آزمون فرضیه خود مدل‌های زیر برآورد می‌گردد:

$$FDI_{ct} = DB_{ct} + [COR_{ct} + POP_{ct} + EDU_{ct} + MG_{ct} + GDP_{ct}] + \varepsilon_{ct} \quad (۱)$$

$$MG_{ct} = DB_{ct} + [COR_{ct} + POP_{ct} + EDU_{ct} + FDI_{ct}] + \varepsilon_{ct}$$

[1] Ramírez & Piwonski, (2010)

[Downloaded from mieaoi.ir on 2024-10-12]

برای بررسی دیگر عوامل اثرگذار بر سرمایه‌گذاری مستقیم خارجی (FDI) و رشد اقتصادی (MG) علاوه بر شاخص سهولت کسب‌وکار (DB)، از متغیرهای کنترل دیگری نیز در مدل استفاده‌شده است که عبارت‌اند از جمعیت (POP)، تعداد سال‌های آموزش (EDU)، کنترل فساد (COR)، تولید ناخالص داخلی تقسیم بر جمعیت (GDP)که نشان‌دهنده تولید سرانه است. اطلاعات آماری مربوط به شاخص سهولت کسب‌وکار از سایت فضای کسب وکار و گزارش‌های بانک جهانی و سایر متغیرهای توضیحی نیز از پایگاه داده بانک جهانی استخراج‌شده‌اند.

۴-۱. آزمون ریشه واحد پانلی

در طول دهه گذشته تحقیقات متعددی درباره آزمون‌های ریشه واحد تابلویی انجام‌گرفته است. این آزمون‌ها را می‌توان در دو نسل طبقه‌بندی کرد:

آزمون‌های نسل اول شامل لوین، لین و چون، ایم، پسران و شین و آزمون‌های نوع فیشر ازجمله دیکی فولر تعمیم‌یافته و فیلیپس پرون می‌باشند. فرض اساسی این آزمون‌ها استقلال مقطعی اجزای اخلال در بین واحدها است. آزمون ریشه واحد یکی از معمول‌ترین آزمون‌هایی است که امروزه برای تشخیص ایستایی متغیرها مورد استفاده قرار می‌گیرد. اکثر محققان اتفاق‌نظر دارند که با افزایش اندازه نمونه‌های موردمطالعه، قدرت آزمون‌ها افزایش می‌یابد و می‌توان به نتایج آنها اعتماد کرد. ولی مشکل اساسی در زمینه جمع‌آوری داده‌های سری زمانی طولانی‌مدت این است که اغلب این کار برای محقق (به‌خصوص در کشورهای توسعه‌یافته) مقدور نیست. از طرف دیگر در کشورهایی هم که این کار میسر باشد به‌دلیل وجود تغییرات و شکست‌های ساختاری احتمالی، نتایج آزمون‌ها تورش‌دار خواهد بود؛ بنابراین بهتر است جهت بررسی قدرت آزمون‌ها به‌جای تأکید صرف روی سری‌های زمانی، از الگوهای پانلی که از ترکیب داده‌های سری زمانی در گروه‌های مختلف به‌دست می‌آید استفاده شود. این امر ضمن اینکه مشکل کمبود مشاهدات را رفع می‌کند، از احتمال گرفتار شدن در دام تغییرات و شکست‌های ساختاری نیز جلوگیری می‌کند. داده‌های پانلی مزایای بسیاری نسبت به داده‌های مقطعی یا سری زمانی دارند. افزایش اعتماد به برآوردها، امکان تبیین مدل‌های پیشرفته‌تر و کاهش مسئله هم خطی بین متغیرها از مهم‌ترین مزیت‌های این روش محسوب می‌شود.

جهت بررسی آزمون مانایی متغیرها از آزمون ایم، شین و پسران استفاده شده است. این آزمون از آزمون‌های بسیار مهم در داده‌های پانلی است که نتایج آن در جدول (۱) نشان داده‌شده است.

[Downloaded from mieaoi.ir on 2024-10-12]

جدول ۱. نتایج آزمون ریشه واحد

متغیرها	آماره آزمون	احتمال
DB	-۳/۷۳	۰/۰۰۰۴
FDI	-۱/۸۷	۰/۰۳۰۵
POP	-۲۵/۸۷	۰/۰۰۰۰
MG	-۱/۹۹	۰/۰۲۳۲
COR	-۲/۶۳	۰/۰۰۴۲
GDP	۱/۳۴	۸۰/۹۱۱
ΔGDP	-۱/۸۲	۰/۰۳۴۲
EDU	۳/۷۹	۰/۱۹۹۹
ΔEDU	-۵۲/۳	۰/۰۰۰۲

منبع: یافته‌های پژوهش

نتایج آزمون ریشه واحد پانلی حاکی از آن است که متغیرهای فساد (COR)، شاخص سهولت کسب‌وکار (DB)، سرمایه‌گذاری خارجی (FDI)، رشد اقتصادی (MG) و جمعیت (POP) مانا و متغیرهای تولید ناخالص داخلی (GDP) و متوسط سال‌های آموزش (EDU) در تفاضل مرتبه اول خود مانا شده اند.

بنابراین باتوجه به اینکه برخی متغیرها مانا و برخی با تفاضل مرتبه اول خود مانا شده‌اند، می‌بایست از آزمون هم انباشتگی استفاده نمود تا از نبود رگرسیون کاذب و وجود بردار هم‌انباشتگی اطمینان حاصل نمود. در این تحقیق از آزمون‌های کائو و پدرونی استفاده شده است. در آزمون هم انباشتگی پدرونی هفت گزاره وجود دارد که سه گزاره آن میان بعدی و چهار گزاره درون بعدی هستند. هرگاه یکی گزاره‌های درونی و میانی پایین‌تر از ۰/۰۵ باشد فرضیه‌ی صفر مبتنی بر وجود رگرسیون کاذب و عدم وجود بردار هم‌انباشتگی رد می‌شود. نتایج هر دو آزمون کائو و پدرونی در جدول (۲) نشان می‌دهد مدل پیشنهادی برای کشورهای آسیایی فاقد رگرسیون کاذب و دارای بردار هم‌انباشتگی است.

[Downloaded from mieaoi.ir on 2024-10-12]

جدول ۲. آزمون هم انباشتگی

میان بعدی	Statistic	Prob.
آماره پانل	-3/031	0/99
آماره پانل p فیلیپس –پرون	4/309	1/0000
آماره پانل t فیلیپس –پرون	-9/365	0/0000
آماره پانل دیکی فولر تعمیم یافته	-2/285	0/111
گزاره درون بعدی		
آماره پانل p فیلیپس –پرون گروهی	5/124	1/0000
آماره پانل t فیلیپس –پرون گروهی	-11/740	0/0000
آماره t دیکی فولر تعمیم یافته گروهی	-2/358	0/0092
آزمون کائو		
ADF	-1/98	0/0233

منبع: یافته‌های پژوهش

۴-۲. آزمون چاو (اف لیمر)

در ابتدا برای تشخیص اینکه استفاده از روش پانل در برآورد مدل کارآمدتر است یا روش داده‌های تلفیقی، از آزمون چاو استفاده می‌شود. در جدول ذیل نتایج آزمون چاو خلاصه شده است:

جدول ۳. نتایج آزمون چاو

مدل	آزمون	آماره	احتمال
متغیر وابسته رشد اقتصادی	Cross-section F	۳/۷۲۷	۰/۰۰۱۴
	Cross-section Chi-square	۲۶/۲۲	۰/۰۰۰۵
متغیر وابسته سرمایه‌گذاری خارجی	Cross-section F	۳۰/۴۱۵	۰/۰۰۰۰
	Cross-section Chi-square	۱۲۶/۲۱۵	۰/۰۰۰۰

منبع: یافته‌های پژوهش

فرض صفر در آزمون چاو (اف لیمر) بر عدم استفاده از پانل دیتا (یعنی استفاده از داده‌های تلفیقی) استوار است و فرضیه‌ها را می‌توان چنین نوشت:

H_0: نمی‌توان در تخمین از روش پانل دیتا استفاده کرد (باید از روش داده‌های تلفیقی استفاده کرد)

[Downloaded from mieaoi.ir on 2024-10-12]

H_1: می‌توان در تخمین از روش پانل دیتا استفاده کرد.

برای رد فرضیه صفر و تأیید استفاده از پانل دیتا می‌بایست سطح معنی‌داری کمتر از ۰/۰۵ باشد. همان‌طورکه در جدول (۳) ملاحظه می‌شود سطح معناداری آزمون چاو کمتر از α=۰/۰۵ محاسبه شده لذا با اطمینان ۹۵٪ امکان برآورد مدل با استفاده از روش پانل تأیید می‌شود.

باتوجه به اینکه فرض صفر آزمون چاو مبنی بر برابری عرض از مبدأها رد شد، در ادامه به منظور تشخیص وجود اثرات ثابت یا وجود اثرات تصادفی از آزمون هاسمن استفاده می‌شود.

۴-۳. آزمون هاسمن

حال باید مشخص کنیم مدل در قالب کدام‌یک از مدل‌های اثرات ثابت و اثرات تصادفی قابل بررسی است.

بنابراین به‌منظور انتخاب بین دو روش اثرات ثابت و تصادفی آزمون هاسمن را انجام می‌دهیم. نتایج موجود در جدول (۴) نشان می‌دهد که فرضیه صفر رد شده و استفاده از روش اثرات ثابت در هر دو مدل کارایی بیشتری دارد.

جدول ۴. نتایج آزمون هاسمن

مدل	آزمون	آماره	احتمال
متغیر وابسته رشد اقتصادی	Cross-section random	۱۴/۹۶۵	۰/۰۱۰۵
متغیر وابسته سرمایه‌گذاری خارجی	Cross-section random	۲۱۴/۲۱۲	۰/۰۰۰۰

منبع: یافته‌های پژوهش

۵. برآورد مدل

نتایج حاصل از برآورد هر دو مدل پژوهش در جدول (۵) مشاهده می‌شود. با توجه به نتایج ارتباط میان شاخص سهولت کسب‌وکار با رشد اقتصادی و سرمایه‌گذاری مثبت است. بهبود فضای کسب‌وکار از چند طریق می‌تواند به جذب سرمایه‌گذاری و رشد اقتصادی کمک کند: اول با افزایش میزان اشتغال، سطح درآمد جامعه بالا می‌رود، با افزایش سطح درآمد خانوارها میزان مصرف کالاهای داخلی (با پشتیبانی‌های دولت و زمینه‌سازی‌های اجتماعی و فرهنگی) افزایش‌یافته، تقاضا افزایش می‌یابد. افزایش تقاضا موجب تشویق سرمایه‌گذاران به سرمایه‌گذاری بیشتر شده و درنهایت رشد اقتصادی

[Downloaded from mieaoi.ir on 2024-10-12]

مجدد افزایش می‌یابد. دوم بهبود فضای کسب‌وکار موجب گسترش بخش خصوصی شده و فعالیت دولت در بخش‌های اقتصادی را کاهش می‌دهد. با کوچک شدن حجم دولت و کاهش انحصارهای دولتی، رقابت در بازار تولید کالا و خدمات و همچنین روند سرمایه‌گذاری بخش خصوصی در این کشورها افزایش می‌یابد و درنهایت رشد تولید در این کشورها افزایش می‌یابد. سوم تولید درنتیجه بهبود فضای کسب‌وکار افزایش می‌یابد، با افزایش سطح تولید و دسترسی به بازارهای جهانی میزان صادرات افزایش یافته و موجب بهبود تراز تجاری و افزایش رشد اقتصادی می‌گردد. چهارم بهبود فضای کسب‌وکار موجب کوچک شدن بخش غیررسمی اقتصاد و درنتیجه شاهد کاهش فرارهای مالیاتی خواهیم بود. با افزایش مالیات، دولت بخشی از آن را صرف مخارج اجتماعی و زیرساخت‌ها در جامعه کرده و به‌دنبال آن ، بهبود فضای کسب‌وکار باعث ورود سرمایه گذاران به کشور میزبان می‌شود، از آنجایی‌که سرمایه‌گذاران اغلب به تکنولوژی مدرن دسترسی دارند با ورود تکنولوژی به‌طور مضاعف موجبات رشد و رونق را فراهم می‌آورند، علاوه بر این باتوجه به جایگاهی که به‌ویژه فراملیتی ها در بازار جهانی دارند با صادرات محصولات‌شان از کانال‌های خروجی کشور میزبان بر جایگاه کشور میزبان می‌افزایند.

اگر این فرض پذیرفته شود که میل نهایی به مصرف در بین گروه های کم‌درآمد بیشتر از میل نهایی برای مصرف در بین گروه های دارای درآمدهای بالا است و تصور شود که دولت‌های اسلامی تمام درآمد مالیاتی را در چارچوب پرداخت‌های انتقالی به گروه‌هایی کم‌درآمد منتقل کند، می‌توان پیش‌بینی نمود که این درآمد انتقالی منجر به افزایش تقاضا و مصرف شود. با افزایش تقاضای گروه‌های فوق، عرضه کالاها و خدمات مورد نیاز این گروه‌های کم‌درآمد افزایش یافته و رونق در بازار این محصولات، انگیزه‌های لازم برای سرمایه‌گذاری را تقویت و در نتیجه رشد و ثبات اقتصادی افزایش می یابد (آقانظری ، حسن ،۱۴۳۳).

[Downloaded from mieaoi.ir on 2024-10-12]

جدول ۵. نتایج تخمین مدل

	متغیر وابسته FDI		متغیر وابسته MG	
متغیر	ضریب	احتمال	ضریب	احتمال
C	۴۲/۳۲	۰/۰۰۰۰	۸/۶۴۶	۰/۰۰۰۰
DB	۰/۰۰۱۹۴	۰/۰۰۰۰	۰/۰۱۷۵	۰/۰۰۰۴
EDU	۰/۰۰۰۱۳۰	۰/۰۰۰۰	۰/۰۰۱۱	۰/۰۰۱۳
COR	۰/۰۰۹۵	۰/۰۰۰۰	۰/۰۷۱۱	۰/۰۰۰۰
POP	*-5/20E-09*	*۰/000۰*	*-1/09E-07*	۰/۰۰۰۰
MG	*-0/0250*	۰/۰۰۰۰	-	-
GDP	*7/40E-06*	*0/0235*	-	-
FDI	-	-	۰/۴۹۶	۰/۰۰۰۱
D.W		۲/۰۰۵	D.W	۲/۰۰۸
R^2		۰/۹۶	R^2	۰/۷۱۰
$\bar{R}^2$		۰/۹۵	$\bar{R}^2$	۰/۶۷
Fآماره		۱۸۶/۰۵۲۱ (۰/۰۰۰۰)	Fآماره	۱۸/۸۰۰ (۰/۰۰۰۰)

منبع: یافته‌های پژوهش

رابطه میان جمعیت با رشد اقتصادی و سرمایه‌گذاری منفی است. اگرچه جمعیت تأمین‌کننده نیروی کار است ولی شکاف زمانی از تولد تا ورود فرد به بازار کار مستلزم هزینه‌های زیادی است که تا قبل از سن کار نه تنها بازدهی ندارد بلکه دارای هزینه فرصت از دست برای اقتصاد می‌باشد. علیرغم این رشد جمعیت می‌تواند موجبات ایجاد تقاضای مؤثر در بازار شده که در صورت وجود زیر ساخت‌های مناسب، زمینه‌ساز رشد و رونق اقتصادی خواهد بود.

رشد اقتصادی نیز تأثیر منفی بر سرمایه‌گذاری خارجی دارد. این تأثیر منفی ناشی از ساختار اقتصادی و جایگاه دولت در کشورهای مورد بررسی و crowding out شدن بخش خصوصی داخلی و خارجی می‌باشد. به‌علاوه فراملیتی ها در جستجوی بازار، منابع و سود عملاً مناطق بکر و دست نخورده را برای سرمایه‌گذاری ترجیح می‌دهند زیرا هر چقدر انبوه سرمایه در کشور میزبان کمتر براساس قانون بازده نزولی، بازدهی نهایی سرمایه بیشتر خواهد بود.

[Downloaded from mieaoi.ir on 2024-10-12]

ضریب مثبت کنترل فساد حاکی از اثرگذاری مثبت آن بر جذب سرمایه‌گذاری و افزایش رشد اقتصادی است. از فساد به‌عنوان سوءاستفاده از قدرت عمومی برای دست‌یابی به منافع شخصی تعبیر می‌شود. دو گروه نظریه پیرامون فساد و رشد اقتصادی وجود دارد. گروه اول تئوری‌هایی هستند که معتقدند که فساد قادر است از طریق دورزدن قوانین و مقررات ناکارآمد و تحمیل‌شده توسط دولت، کارایی و رشد اقتصادی را افزایش می‌دهد. گروه دوم تئوری‌هایی هستند که فساد را به‌مثابه نیروی می‌دانند که به عملکرد مناسب بازارها آسیب می‌رساند و از این رهگذر موجبات کاهش رشد اقتصادی را فراهم می‌آورد (سلاطین، ۲۰۱۸).

اقتصاددانانی چون تانزی[1] و بامول[2] ضمن بیان نکات انتقادی در رد تئوری‌های گروه اول، بر اثر بازدارنده فساد در سرمایه‌گذاری و رشد اقتصادی تأکید می‌کنند. فساد به مقامات رسمی اجازه می‌دهد به‌طور مخفیانه و سلیقه‌ای منافع خصوصی کسب کنند، بنابراین آنها می‌دانند که هرچه انعطاف‌ناپذیری بیشتری تحمیل نمایند، فرصت بیشتری برای کسب رشوه دارند. بدین ترتیب کارگزاران دولتی نه‌تنها اقدام به ایفای نقش مورد انتظار یعنی رفع نواقص بازار نخواهد کرد، بلکه نواقص بیشتری در بازارها ایجاد خواهند کرد. در چنین شرایطی بنگاه‌های جدید بالقوه که مجبورند برای ثبت و شروع عملیات خود رشوه پرداخت کنند، اغلب تصمیم می‌گیرند وارد بازار نشوند.[3]

ارتباط میان متوسط سال‌های تحصیل با سرمایه‌گذاری و رشد اقتصادی مثبت است. از آنجائی‌که ارتباط بسیار نزدیکی بین تحصیلات و درآمد افراد وجود دارد. به این معنی که افراد تحصیل‌کرده، در شرایط مساوی، از درآمد بالاتری بهره‌مند می‌شوند. آموزش بیشتر، مهارت‌های بالاتری را در افراد به وجود می‌آورد که این مهارت‌ها موجب تولید کالاها و خدمات بیشتری می‌شود. این فرآیند از سویی ارتقاء درآمد تولیدکننده از دیگر سو، تولید ناخالص داخلی بیشتر، افزایش سرمایه‌گذاری و تسریع رشد اقتصادی را در پی دارد.

سرمایه‌گذاری خارجی، رشد اقتصادی را از طریق فراهم نمودن سرمایه خارجی رونق می‌بخشد و از طریق رشد اقتصادی منافع سرمایه‌گذاری خارجی گسترش می‌یابد. علاوه بر این سرمایه‌گذاری خارجی که به همراه تکنولوژی پیشرفته، سازمان‌دهی و مدیریت برتر وارد کشور می‌شود؛ بنابراین می‌توان از سرمایه‌گذاری خارجی به‌عنوان موتور رشد در کشورهای کمتر توسعه‌یافته نام برد. در این مطالعه نیز اثر سرمایه‌گذاری خارجی بر رشد اقتصادی مثبت شده و تأییدکننده مطالعات پیشین است. در مطالعه‌ای که توسط برونزتن، گرگوریوولی[4] (۱۹۹۸) انجام شده نیز این مطلب مورد اشاره

---

[1] Vito Tanzi
[2] William,J Baumol
[3] Akai, Nobuo. 2005
[4] E. Borensztein, Jose De Gregorio

[Downloaded from mieaoi.ir on 2024-10-12]

قرار گرفته است. آنها بر این عقیده هستند که آثار سودمند سرمایه‌گذاری خارجی بر رشد اقتصادی توسط کارایی بالاتری که این نوع سرمایه‌گذاری به‌دلیل تکنولوژی پیشرفته دارد حاصل می‌شود و نه اینکه صرفاً از طریق انباشت بیشتر سرمایه به‌دست آید. کلیه نتایج با مطالعات عبدالهی و همکاران در سال ۹۲ و همچنین مطالعات نترجان ۲۰۱۷ مطابقت دارد.

۶. نتیجه‌گیری

بررسی‌های صورت‌گرفته توسط محققان بیانگر این واقعیت است که بهبود متغیرها و فعالیت‌های اقتصادی در سطح خرد و کلان مستلزم طراحی و برقراری قوانین و مقررات کارا و قابل اجرایی است که از طریق ایجاد و شفاف‌سازی حقوق مالکیت[1]، کاهش هزینه‌های مبادله[2]، هزینه حل اختلافات[3] و کاهش ریسک برای بخش خصوصی[4] منجر به افزایش مبادلات اقتصادی قابل پیش‌بینی، ایجاد فضای امن اقتصادی، افزایش سرمایه‌گذاری بخش خصوصی و نهایتاً افزایش رشد و توسعه اقتصادی می‌گردد. براین اساس بانک جهانی به معرفی شاخص‌های فضای کسب‌وکار اقدام نموده است. بهبود شاخص‌های فضای کسب‌وکار بانک جهانی مسیر را برای رشد و توسعه کشورها هموار کرده و چشم‌انداز روشنی مقابل آنها قرار می‌دهد. باتوجه به اهمیت شاخص‌های فضای کسب‌وکار در پژوهش حاضر به بررسی اثر شاخص سهولت کسب‌وکار بر رشد اقتصادی و سرمایه‌گذاری خارجی پرداختیم. نتایج مبین اثرگذاری افزایشی شاخص سهولت کسب‌وکار برجذب سرمایه‌گذاری و افزایش رشد اقتصادی می‌باشد. مناسب درواقع فضای نامطلوب هزینه‌های بخش تولید را افزایش داده وجاذبه برای سرمایه‌گذاران داخلی و خارجی را کاهش می‌دهد. ازجمله مشکلات پیش‌روی فضای کسب‌وکار در کشور می‌توان به تضاد و تعارض میان قوانین، وجود قوانین سخت‌گیرانه و درنهایت قوانین مزاحم و دست‌وپا گیر اشاره کرد که موجب می‌شود هزینه فعالیت‌های مولد تا مرز غیراقتصادی شدن پیش روند. وجود چنین مشکلاتی موجب کندی پیشرفت کار و انصراف سرمایه‌گذاران در میانه راه می‌گردد و بهترین راه‌حل این مشکل نیز می‌تواند اصلاح قوانین و حرکت به سوی شفافیت و تسهیل امور باشد. در نهایت با توجه به نتایج حاصل پیشنهاد می‌گردد جهت دست‌یابی کشورهای اسلامی به فضای کسب‌وکار بهتر و رشد بیشتر، لزوم توجه ویژه و حمایت از تجارت فرامرزی یعنی داشتن سهم بیشتر در تجارت جهانی و آسان نمودن اخذ اعتبار به‌منظور ایجاد بنگاه‌های اقتصادی جدید جهت نیل به رشد بیشتر و جذب سرمایه‌گذاری امری ضروری تلقی می‌گردد.

---

[1] Property Rights
[2] Transaction Costs
[3] Cost of Resolving Disputes
[4] Decreasing Level of Uncertainty for Private Business

[Downloaded from mieaoi.ir on 2024-10-12]

منابع

۱. آقا نظری، حسن ؛ دور الضرائب الإسلامیۀ فی النمو والاستقرار الاقتصادی؛ نصوص معاصرۀ «ربیع ۱۴۳۳ - العدد ۲۶ (۲۰ صفحۀ - من ۲۸۲ إلی ۳۰۱)

۲. اتاق بازرگانی صنایع و معادن. (۱۳۸۸). پروژه مطالعه و بررسی فضای کسب‌وکار و ارائه برنامه عمل جهت بهبود آن در ایران: مطالعه موردی سازمان تأمین اجتماعی.

۳. احمدی، سیدوحید. (۱۳۸۷). بررسی مقایسه‌ای شاخص‌های فضای کسب‌وکار در ایران و جهان. بانک مرکزی ۱۳۸۷.

۴. امام قلی‌پور، سارا و زهرا آستانه. (۱۳۹۵). شاخص حکمرانی در اسلام و تأثیر آن بر برون‌دادهای سلامت در ایران. فصلنامه علمی اقتصاد و بانکداری اسلامی، شماره ۱۵، سال ۹۶-۱۳۹۵

۵. برادران شرکا، حمیدرضا و سعید ملک الساداتی. (۱۳۸۷). تأثیر حکمرانی خوب (براساس گزارش بانک جهانی بر رشد اقتصادی در کشورهای منتخب (۲۰۰۶-۱۹۹۵). مجله مدل‌سازی اقتصادی آزاد فیروزکوه زمستان ۱۳۸۷ شماره ۲ (پیاپی ۶).

۶. تاری، ف. ا و م. علوی‌منش. (۱۳۹۰). بهبود فضای کسب‌وکار در برنامه پنجم توسعه. فصلنامه پژوهش و مجلس. ۶۷: ۸۹ – ۴۷.

۷. حسینی‌زاده بحرینی، محمدحسین و سعید ملک الساداتی. (۱۳۹۰). موانع نهادی سرمایه‌گذاری و کسب‌وکار در ایران. ماهنامه کار و جامعه. ش ۱۳۸: ۶۸-۴۹.

۸. خضری، محمد. (۱۳۸۹). دورنمای محیط کسب‌وکار در لایحه برنامه پنجم توسعه کشور. فصلنامه مطالعات راهبردی. ش ۲: ۱۱۲-۸۹.

۹. خوچیانی ، رامین و کوثر سودانی (۱۳۹۶). اخلاق اسلامی و محیط کسب‌وکار (اخلاق کسب‌وکار یا کسب‌وکار اخلاقی). فصلنامه علمی اقتصاد و بانکداری اسلامی. شماره ۲۰، پاییز ۱۳۹۶

۱۰. رحمانی، علی. (۱۳۸۸). بازار سرمایه، ضرورت اصلاح و بهبود فضای کسب‌وکار. فصلنامه پول و اقتصاد. ۱: ۱۷۵ - ۱۴۵

۱۱. سالاری، ابوذر. (۱۳۹۰). بررسی تأثیر نظام مالیاتی بر فضای کسب‌وکار. ماهنامه بررسی مسائل و سیاست‌های اقتصادی شماره‌های ۹ و ۱۰: ۱۳۰-۱۱۱.

۱۲. شهنازی، روح‌اله و زهرا دهقان شبانی. (۱۳۸۸). بررسی تأثیر فضای کسب‌وکار بر رشد اقتصادی کشورهای منتخب. فصلنامه پژوهشنامه اقتصادی. سال یازدهم. شماره سوم. صص ۱۸۵-۱۶۱

۱۳. سلاطین، پروانه (۲۰۱۸): تأثیر فساد بر توزیع درآمد: رهیافت داده‌های پانل، فصلنامه علمی پژوهشی رفاه اجتماعی، سال هفدهم، زمستان ۹۶ ، شماره ۶

[Downloaded from mieaoi.ir on 2024-10-12]

۱۴.صالح‌آبادی، علی. (۱۳۸۸). نقش بازار سرمایه در بهبود فضای کسب‌وکار ایران. فصلنامه پول و اقتصاد. ش ۱: ۱۲۱ – ۱۰۱

۱۵.طیبی، کمال و یاسر عباسلو. (۱۳۸۸). اعتبارات بانکی و سایر تعیین‌کننده‌های فضای کسب‌وکار در ایران. فصلنامه پول و اقتصاد. ش ۱: ۷۸ – ۵۷.

۱۶.عبدالهی، فرشته، فاطمه مهربانی و مهدی بصیرت. (۱۳۹۲). مقایسه اثر شاخص‌های فضای کسب‌وکار بر رشد اقتصادی: مطالعه موردی ایران و کشورهای عضو سازمان توسعه اقتصادی و همکاری (OECD). اولین همایش ملی چشم‌انداز اقتصاد ایران. دانشگاه آزاد خوراسگان.

۱۷.فراهانی، حسن. (۱۳۸۱). بررسی وضعیت اشتغال و جمعیت در ایران. معرفت. شماره ۵۳. صص ۹۳-۵۴.

۱۸.کمالی دهکردی، پروانه (۱۳۸۸). بررسی اثر FDI بر رشد اقتصادی کشورهای میزبان منتخب، پایان‌نامه دکترا، دانشگاه علامه طباطبایی.

۱۹.میدری، احمد و اصلان قودجانی. (۱۳۸۷). سنجش و بهبود محیط کسب‌وکار. سازمان انتشارات جهاد دانشگاهی واحد تهران

۲۰.نصیری اقدم، علی. (۱۳۸۸). چارچوب طرح بهبود محیط کسب‌وکار اصلاحات و چگونگی. بولتن تخصصی اقتصاد ایران. مرکز پژوهش‌ها.

21. Akai, N. (2005). Short-run and Long-run Effects of Corruption on Economic Growth Evidence from State-Level Cross-Section Data for the United States, The paper presented at the Bi-Annual Meeting of the Japanese Economic Association at Kyoto Sangyo University.
22. Adrian, C. & Robert G., (2012). Foreign Direct Investment and The Ease of Doing Business, Working Papers 201219, School of Economics, University College Dublin.
23. Andreia, O. (2012). The influence of Doing Business institutional variables in Foreign Direct Investment. World Bank Policy Research Working Paper NO. 48.
24. Baumol, W. J. (1972). On Taxation and the Control of Externalities. *American Economic Review* 62 (3): 307–322. JSTOR 1803378.
25. Brunetti, A., Gregory K. & Weder B. (1998). Credibility of Rules and Economic Growth: Evidence from a Worldwide Survey of the Private Sector, World Bank Economic Review, Vol. 12, No. 3, PP. 353- 384
26. Casero, P. and Anos, V., A. (2004). Growth, Private Investment, and the Cost of Doing Business in Tunisia: A Comparative Perspective. World Bank Policy Research Working Paper NO.1759.

[Downloaded from mieaoi.ir on 2024-10-12]

27. Djankov, S., McLiesh, C., Florencio, R. & Rita M. (2006). The Regulation and Growth, Economic Letters, Vol. 92, PP. 395-401
28. Doing Business Data, (2013). Doing Business. The World Bank Group.
29. John A. & Adrian G. (2012). Does Doing Business matter for foreign direct investment?, World Bank.
30. Borensztein, E., Jose D. G. & Jong- W. L., (1998). Journal of International Economics, , vol. 45, issue 1, pages 115-135.
31. Jamal I., H., (2012). The Impact of Business Regulatory Reforms on Economic Growth ' The World Bank, Washington DC, United States; Paris School of Economics, Paris, France; and University of Paris 1 Pantheon-Sorbonne, Paris, France
32. Katherine Piwonski, (2010). « Does the 'Ease of Doing Business' In a Country Influence its Foreign Direct Investment Inflows?, »Policy Research Working Papers.
33. Klapper, L. & Inessa, L., (.2011). The Impact of Business Environment Reforms on New Firm Registration' World Bank Policy Research working paper.
34. Marek H., (2012). The Doing Business Indicators, Economic Growth and Regulatory Reform, icy Research Working Paper 6176.
35. Nihal B., (2013). Foreign Direct investment and Investment Climate, International Conference on Applied Economics (ICOAE). Procedia Economics and Finance 5: 83 – 92.
36. Porter Michael, E. (2002). Building the Microeconomic Foundations of Prosperity: Findings from the Microeconomic Competitiveness Index, Harvard University Chapter 1, 2.
37. Popovici, O., C., (2012). Is Taxation Affecting The Attractiveness Of Central And Eastern Europe Countries For Fdi?, Annals of the Constantin Brâncuşi University of Târgu Jiu, Economy Series, Issue 1/2012, 141-145.
38. Stiglitz, E. J. & Karla, H., (2002). After the Big Bang? Obstacles to the Emergence of the Rule of Law in Post-Communist Societies, American Economic Review, Vol. 94, No. 3, PP. 753-763.
39. Serres, A., Kobayakawa Sh. & Sløk T. and Vartia L., (2006). Regulation Of Financial Systems And Economic Growth In Oecd Countries: An Empirical Analysis. Oecd Economic Studies, No. 43
40. Tanzi, V., (1988) ،Corruption around the world: causes, consequences, scope, and cures‖, IMF Staff Papers, 45(4):554-94

[Downloaded from mieaoi.ir on 2024-10-12]

41. United Nations Conference on Trade and Development, (2009). Assessing the impact of the current financial and economic crisis on global FDI flows (April).

[Downloaded from mieaoi.ir on 2024-10-12]